

adw. Andrzej Tomaszek

Informacja o mojej działalności w Naczelnej Radzie Adwokackiej w 2021 roku.

Z uwagi na pandemię Covid -19 posiedzenia NRA odbywały się głównie w trybie online. Brałem w nich aktywny udział. Realizując złożone uprzednio deklaracje wyborcze opracowałem i przekazałem Prezesowi NRA oraz Instytutowi Legislacji dwa opracowania o potrzebie wprowadzenia przymusu adwokackiego do wykorzystania w kontaktach z parlamentarzystami, Ministerstwem Sprawiedliwości i wszelkimi osobami mogącymi wesprzeć przywrócenie takiego przymusu – materiał syntetyczny pt. „Pięć powodów, dla których należy przywrócić przymus adwokacki przed sądami okręgowymi i apelacyjnymi w polskim procesie cywilnym.” i projekt zmiany art. 87¹ Kpc wraz z uzasadnieniem. W przygotowaniu uzasadnienia projektu zmiany art. 87¹ Kpc wydatny udział miał adv. Konrad Klocek, któremu bardzo dziękuję za zaangażowanie i wkład pracy.

Uważam za potrzebne przedstawienie obu w/w materiałów w sprawozdaniu izby, gdyż może to spopularyzować projekt i argumentację na rzecz przywrócenia przymusu adwokackiego w Polsce.

Pięć powodów, dla których należy przywrócić przymus adwokacki przed sądami okręgowymi i apelacyjnymi w polskim procesie cywilnym.

1. Niezbędny powrót do korzeni.

Obowiązkowe zastępstwo stron przez adwokatów obowiązywało w okresie międzywojennym w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, sądami apelacyjnymi i sądami okręgowymi jako pierwszą instancją. W 1950 roku przymus adwokacki został usunięty jako przeszkoda w dostosowaniu polskiej procedury do modelu radzieckiego procesu cywilnego. Od modelu radzieckiego odstąpiliśmy, ale strony nie otrzymały dotąd ustawowej gwarancji wsparcia w kontradiktoryjnym postępowaniu przez zawodowego pełnomocnika.

Przymus adwokacki obowiązuje w większości państw kontynentalnej Europy jako czynnik przesądający o skuteczności postępowania sądowego i cecha państwa opiekuńczego.

W Polsce przywrócono obowiązkowe zastępstwo 1996 roku, ale tylko w postępowaniu kasacyjnym. Od 2010 roku obowiązuje ono w postępowaniu grupowym (tzw. *class action*). W 2020 roku przymus adwokacki (precyzyjniej: adwokacko-radcowsko-rzecznikowski) wprowadzono w sprawach własności intelektualnej. Proces przywracania przymusu w takim zakresie, w jakim obowiązywał w okresie

międzywojennym, trwa jednakże zbyt długo ze szkodą dla obywateli, którzy – szczególnie po zmianach procedury cywilnej z 2019 roku nie są w stanie bez zawodowego pełnomocnika poradzić sobie w postępowaniu sądowym.

2. Z punktu widzenia założeń rzetelnego procesu przymus adwokacki realizuje zasadę prawa do sądu. wyrażoną w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

Zasadniczym celem przymusu adwokackiego jest łagodzenie skutków nawet najbardziej skrajnych wymogów formalnych postępowania sądowego, jak w szczególności: obowiązek doręczenia korespondencji za pośrednictwem komornika (art. 139¹ KPC), ograniczenie możliwości prezentacji materiału procesowego (art. 205³ § 2 KPC, art. 205¹² KPC czy art. 458⁵ KPC), wymóg składania i opłacania wniosków o uzasadnienie orzeczeń w toku postępowania (art. 357 §2¹ KPC), ograniczenie możliwości dowodzenia przy pomocy świadków (art. 458¹⁰ KPC), wreszcie obowiązek wyszczególnienia we wniosku dowodowym faktów, które mają zostać potwierdzone (art. 235¹ KPC)

Przywrócenie przymusu adwokackiego byłoby zatem wyrazem lojalności wobec obywateli ustawodawcy, który wprowadził daleko idące wymogi formalne i w uzasadnieniu zmian legislacyjnych zadeklarował, że do sądu należy przychodzić już z przygotowanymi dowodami, a nie poszukiwać dowodów w postępowaniu sądowym.

3. Obligatoryjny udział profesjonalnego pełnomocnika to wsparcie dla sądu sprawnym przeprowadzeniu postępowania.

Wobec radykalnego wzrostu liczby spraw cywilnych i gospodarczych rozpoznawanych przez polskie sądy i znacznego wydłużenia czasu ich rozpoznawania, w 2021 roku umożliwiono w szerokim zakresie rozpoznawanie spraw na posiedzeniach niejawnych bez udziału stron przez jednego sędziego. Odstąpiono od zasady ustności procesu na rzecz zasady pisemności. Głosy stron są obecnie wyrażane głównie na piśmie, co – bardziej niż dotychczas - wymaga prawniczego profesjonalizmu w komunikacji z sądem.

4. Ustawodawca coraz wyraźniej preferuje środki komunikacji elektronicznej w kontaktach stron z sądem, sprostać temu trendowi mogą tylko zawodowi pełnomocnicy.

Kiedy uzyskiwanie wszelkich informacji i korespondencja z sądem możliwa jest tylko przy pomocy środków komunikacji elektronicznej, udział profesjonalnego pełnomocnika reprezentującego stronę postępowania jest gwarancją sprawnego procedowania.

5. Przymus adwokacki zwolni sędziów od uciążliwego obowiązku dokonywania pouczeń stron.

Strona nie reprezentowana przez zawodowego pełnomocnika powinna być pouczana przez sędziego o swoich prawach i obowiązkach. Przymus adwokacki zwolniłby sądy z tego obowiązku. Nadto, zawodowi pełnomocnicy (adwokaci, radcowie prawni, rzecznicy patentowi) są obligatoryjnie ubezpieczeni od odpowiedzialności cywilnej za błędy w sztuce. Niezadowolona z rozstrzygnięcia sprawy strona nie poszukiwałaby odpowiedzialności sędziów za brak pouczeń, ale kierowałaby swoje ewentualne pretensje do zawodowych pełnomocników.

Projekt zmiany art. 87¹ § 1 Kodeksu postępowania cywilnego

Art. 87¹ § 1 KPC otrzymuje brzmienie:

§ 1. W postępowaniu przed Sądem Najwyższym, sądami apelacyjnymi, a także sądami okręgowymi jako sądami pierwszej instancji obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych, a w sprawach własności intelektualnej także przez rzeczników patentowych.

Uzasadnienie

- I. Wprowadzenie przymusu adwokackiego to powrót do instytucji procesowej obowiązującej szeroko w Drugiej Rzeczypospolitej i wielu państwach Europy kontynentalnej.

Instytucja przymusu adwokacko-radcowskiego (pierwotnie – przymusu adwokackiego) była znana polskiej procedurze cywilnej już w czasach międzywojennych. Zgodnie z brzmieniem art. 86 § 1 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. - Kodeks Postępowania Cywilnego¹ zastępstwo stron przez adwokatów obowiązywało w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, sądami apelacyjnymi i sądami okręgowymi jako pierwszą instancją. W sprawach wszczętych przed sądami grodzkimi, stanowiącymi odpowiednik dzisiejszych sądów rejonowych, wymagano uczestnictwa profesjonalnego pełnomocnika dopiero od momentu złożenia środka odwoławczego do Sądu Najwyższego. Przepisy przedwojennej procedury przewidywały przy tym

¹ Por. tekst jednolity Dz. U. z 1932 r. Nr 112, poz. 934, dalej: „**Przedwojenne KPC**”

właściwość rzeczową sądów okręgowych jako pierwszej instancji w szerokiej kategorii postępowań. Pozostawały one kompetentne w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przekraczała tysiąc złotych, a w przypadku postępowań działowych - gdy była ona wyższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych. Nadto w art. 13 § 2 Przedwojennego KPC przyznano tym sądom wyłączną właściwość rozstrzygania sporów odnoszących się m. in. do roszczeń niemajątkowych i dochodzonych łącznie z nimi roszczeń majątkowych, a ponadto, wynikających z praw autorskich, czy niektórych stosunków spółki – bez względu na ich wartość.

Międzywojenna procedura cywilna przewidywała przy tym nieliczne wyjątki w zakresie konieczności zastępstwa procesowego w postępowaniu przed sądami wyższego szczebla. Przymus adwokacki nie obowiązywał w postępowaniu przed sędzią wyznaczonym lub sądem wezwanym, a także w toku podejmowanych przez strony czynności w sekretariacie sądowym (art. 86 § 2 Przedwojennego KPC). Brak konieczności profesjonalnej reprezentacji uzasadniała również sytuacja, gdy stroną procesu lub jej zastępcą pozostawała osoba wykonująca zawód prawniczy albo będąca profesorem lub docentem nauk prawnych (art. 87 Przedwojennego KPC). Zdolność postulacyjna nie była także ograniczana w postępowaniu w przedmiocie udzielenia prawa ubogich (art. 123 Przedwojennego KPC), a ponadto, przy czynnościach sądowych związanych z procedowaniem przed sądem polubownym (art. 500 i 509 Przedwojennego KPC). Do roku 1946 artykuł X przepisów wprowadzających² Przedwojenne KPC wykluczał przymus adwokacki w zakresie spraw małżeńskich niemajątkowych.³

Obowiązujący w powyższej kwestii od początku lat trzydziestych dwudziestego wieku stan prawny uległ zasadniczej modyfikacji wraz z nadejściem ustroju demokracji ludowej. Dokonaną na początku lat pięćdziesiątych nowelizacją procedury cywilnej całkowicie usunięto regulacje stanowiące o przymusie.⁴ Kwestia ta powróciła wraz z rozpoczęciem dyskusji nad przyszłym kształtem postępowania cywilnego i głównymi założeniami jego reformy. W rozważaniach przedstawiciele nauki za zasadnością przywrócenia przymusu podnoszono w szczególności konieczność podniesienia poziomu sądownictwa czy realizacji zasady równości stron w procesie. Ostatecznie nie zdecydowano się jednak na powrót przedwojennych tradycji, zastępując je rozwiązaniem pośrednim, przewidzianym w art. 5 KPC⁵ w pierwotnym brzmieniu. Stanowił on jedynie o konieczności udzielania przez sąd pouczeń dla stron niezastępowanych przez profesjonalistę. Uregulowanie przymusu powróciło do

² Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. Przepisy wprowadzające Kodeks Postępowania Cywilnego (Dz. U. Nr 83, poz. 652 ze zm.)

³ Por. również M. Sychowicz, *Przymus adwokacko-radcowski w postępowaniu cywilnym*, Palestra 1996, 40/7-8 (463-464), str. 28

⁴ Por. ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie przepisów postępowania w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 38, poz. 652)

⁵ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 ze zm., dalej: „KPC”)

procedury dopiero wraz z dokonaną w 1996 r. nowelizacją⁶ obowiązującego Kodeksu postępowania cywilnego i wprowadzeniem obowiązkowego zastępstwa w sprawach dotyczących wniesienia kasacji.⁷

Obligatoryjna reprezentacja procesowa stron postępowania cywilnego znana jest przy tym prawodawstwu wielu innych państw europejskich. Wskazuje się, że stanowi ona nieodzowny element ustawodawstwa kontynentalnego, gdzie upatruje się w niej czynnika przesądzającego o skuteczności postępowania sądowego, który niejednokrotnie determinuje indywidualny sukces strony. Zwraca się również uwagę, że koncepcja ta znajduje swoją podstawę w idei państwa opiekuńczego. Jedynie w systemie *common law* oraz ustawodawstwie państw nordyckich, gdzie za wartości nadrzędne uznaje się wolność jednostki oraz jej odpowiedzialność za własne działania, istnieje szeroka możliwość samodzielnego występowania przez strony w procesie.⁸

Zgodnie z art. 78 niemieckiego kodeksu postępowania cywilnego⁹ obowiązek działania przez pełnomocnika występuje przed sądami regionalnymi (*Landgerichte, LG*), wyższymi sądami regionalnymi (*Oberlandesgerichte, OLG*) oraz Federalnym Trybunałem Sprawiedliwości (*Bundesgerichtshof, BGH*). Właściwość pierwszych ze wskazanych sądów wyznacza wartość przedmiotu sporu, której próg wynosi pięć tysięcy Euro. Uprawnienie strony do samodzielnej reprezentacji możliwe jest co do zasady jedynie przed sądami lokalnymi, kompetentnymi do rozpoznawania spraw poniżej wskazanej wyżej wartości.¹⁰

Również we Francji wiele postępowań prowadzonych w sądach cywilnych wymaga uczestnictwa profesjonalnego pełnomocnika. Do niedawna obowiązek zastępstwa procesowego występował przed sądami regionalnymi¹¹ (*Tribunaux de Grande Instance*), właściwymi do rozstrzygania roszczeń pieniężnych powyżej kwoty dziesięciu tysięcy Euro. Posiadały one nadto generalną jurysdykcję rozpoznawania sporów bez określonej wartości ich przedmiotu, jeśli przepisy szczególne nie przewidywały właściwości innego rodzaju sądu.¹² Na zasadzie wyjątku przymus nie obejmował spraw dotyczących najmu handlowego czy niektórych kategorii postępowań z zakresu prawa rodzinnego. Zastępstwo procesowe nie było wymagane przed sądami niższej instancji (*Tribunaux*

⁶ Por. art. 1 pkt 45 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej – Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych ustaw (Dz. U. Nr 43, poz. 189)

⁷ Por. M. Sychowicz, *Przymus* (...) str. 28 – 29 wraz z cytowaną tam literaturą

⁸ Por. M. Kilian, *Representation in Court Proceedings - Comparative Aspects and Empirical Findings*, https://www.ccbe.eu/document/PECO_Portal/Ukraine-June2015/Slides_Matthias_Kilian.pdf, str. 3-4 (dostęp: 24.07.21).

⁹ Por. tłumaczenie *Zivilprozessordnung* na język angielski zamieszczone na stronach niemieckiego Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html#p0282 (dostęp: 23.07.21 r.)

¹⁰ Por. M. Kilian, *Representation* (...), str. 6 (dostęp: 24.07.21)

¹¹ Por. tamże, str. 11 (dostęp: 24.07.21)

¹² Por. opracowanie zamieszczone na stronach francuskiego Ministère de la Justice, *The French Legal System*, http://www.justice.gouv.fr/art_pix/french_legal_system.pdf, str. 5 (dostęp: 23.07.21)

d'instance), a także niektórymi sądami „wyspecjalizowanymi”¹³, takimi jak sądy gospodarcze czy nieletnich.¹⁴ Dokonaną pod koniec 2019 r. gruntowną nowelizacją francuskiej procedury cywilnej oraz przebudową systemu sądownictwa powszechnego rozszerzono obowiązek zastępstwa procesowego na całe tzw. cywilne postępowanie pisemne - bez względu na występującą w sprawie wartość przedmiotu sporu. Wprowadzono również przymusową reprezentację przez pełnomocnika w postępowaniu przed sądem gospodarczym, z wyjątkiem postępowania upadłościowego.¹⁵

W Hiszpanii z kolei przewidziano generalny obowiązek uczestnictwa w procesie cywilnym profesjonalisty (w postaci *Procurador* lub *Abogado*). Strona posiada co do zasady nieskrępowaną zdolność postulacyjną w przypadku spraw, których wartość przedmiotu sporu nie przekracza dwóch tysięcy Euro. Także włoska procedura wymaga co do zasady reprezentacji stron przez pełnomocników. Podobnie jak w przypadku innych państw europejskich nie jest to wymagane w sprawach o niskiej wartości.¹⁶ Ponadto w Austrii obowiązuje konieczność występowania pełnomocnika w sprawach zawisłych przed sądami wyższej instancji, jak również przed sądami rejonowymi, gdy wartość roszczenia przewyższa pięć tysięcy Euro.¹⁷

Proponowana zmiana to powrót do przedwojennych polskich rozwiązań procesowych i dołączenie do rozwiązań przyjętych w wielu krajach Europy kontynentalnej.

II. Przymus adwokacki zapewni fachową pomoc obywatelom w postępowaniach sądowych.

We współczesnym piśmiennictwie oraz judykaturze wskazuje się, że racją obowiązywania obligatoryjnego zastępstwa procesowego jest w pierwszej kolejności dążenie do zapewnienia fachowej pomocy prawnej dla obywateli.¹⁸ Przyjmuje się, że adwokat lub radca prawny posiada wiedzę i umiejętności niezbędne do należytej reprezentacji strony, gwarantując tym samym właściwą ochronę jej interesów. Z punktu widzenia założeń rzetelnego procesu unormowanie przymusu realizuje

¹³ Por. opracowanie zamieszczone na stronach francuskiego Ministère de la Justice, *The French Legal System*, http://www.justice.gouv.fr/art_pix/french_legal_system.pdf, str. 5 (dostęp: 23.07.21)

¹⁴ Por. M. Kilian, *Representation* (...), str. 10 (dostęp: 24.07.21)

¹⁵ N. Contis, C. Doguet, *Civil procedure reform and compulsory representation principle*, <https://www.lexology.com/commentary/litigation/france/kalliop/civil-procedure-reform-and-compulsory-representation-principle#Extension> (dostęp: 30.08.21)

¹⁶ Por. M. Kilian, *Representation* (...), str. 12 (dostęp: 24.07.21)

¹⁷ Por. J. Bodio, *Przymus adwokacko-radcowski – uwagi o stanie obecnym i perspektywach zmian*, *Radca Prawny Zeszyty Naukowe*, nr 1(2)/2015, str. 82 wraz z cytowaną tam literaturą <http://kirp.pl/wp-content/uploads/2015/06/Radca-nr21.pdf> (dostęp: 30.08.21)

¹⁸ Por. B. Nita-Świątłowska, *Przymus adwokacko-radcowski przy wnoszeniu środków zaskarżenia w postępowaniu karnym (cz. 1)*, *Palestra* 1-2/2017, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/1-2-2017/artukul/przymus-adwokacko-radcowski-przy-wnoszeniu-srodkow-zaskarzenia-w-postepowaniu-karnym-cz.-1>, (dostęp: 25.07.21 r.)

i urzeczywistnia tym samym wyrażoną w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP zasadę prawa do sądu.¹⁹ Nie należy przy tym postrzegać omawianej tu instytucji jako środka służącego zabezpieczeniu interesu fiskalnego członków korporacji prawniczych. W istocie bowiem jej zasadniczym celem jest łagodzenie skutków obowiązywania nawet najbardziej skrajnych wymogów formalnych postępowania sądowego.²⁰

Ostatni z przytoczonych argumentów wydaje się być nad wyraz istotny w kontekście dokonanej ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. obszernej nowelizacji²¹ przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Mimo wyrażanej nią intencji ustawodawcy w postaci przyspieszenia postępowania i odciążenia samych sądów²², skutkowałą ona przede wszystkim zasadniczym wzrostem proceduralnego formalizmu. Zauważalny jest on już na samym początku procesu i przejawia się przykładowo we wprowadzonym w art. 139¹ KPC obowiązku doręczenia stronie pozwanej korespondencji za pośrednictwem komornika. Co istotne, ewentualne uchybienie temu obowiązkowi skutkuje w pierwszej kolejności zawieszeniem, a następnie umorzeniem postępowania, w oparciu o regulację art. 182 § 1 pkt 1 KPC. W połączeniu z dokonaną w nieodległej przeszłości zmianą przepisów dotyczących długości terminów przedawnienia, która polegała na ich zasadniczym skróceniu, więcej niż prawdopodobnym efektem przyjętych rozwiązań może być całkowite przekreślenie uzyskania przez stronę należytą jej Konstytucją ochrony sądowej.

Innym przejawem formalizmu postępowania są regulacje odnoszące się do czasowego ograniczania możliwości prezentacji materiału procesowego przez strony. Chodzi tu w szczególności o art. 205³ § 2 KPC, art. 205¹² KPC czy art. 458⁵ KPC. Zgodnie z zapatrywaniami doktryny, w przypadku pierwszych dwóch przepisów odstąpiono od uprzednio obowiązującej zasady dyskrecjonalnej władzy sędziego na rzecz rozwiązania zbliżonego do systemu prekluzji.²³ W kontekście art. 458⁵ KPC wprost wskazuje się zaś, że stanowi on powrót do uprzednio obowiązującej²⁴ prekluzji dowodowej i to w wersji radykalnej. Zarzucaną temu konsekwencją jest prognozowany przez niektórych przedstawicieli doktryny odwrót od niekwestionowanej dotychczas w procesie zasady prawdy materialnej na rzecz formalnej, tj. takiej, która jest możliwa do ustalenia jedynie w oparciu o materiał dowodowy zgłoszony przez strony do konkretnego, rygorystycznie określonego momentu. Podkreśla

¹⁹ Por. A. Sikorski, *Przymus adwokacko-radcowski w postępowaniu grupowym*, *Palestra* 3/2017, s. 72, <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/3-2017/arttykul/przymus-adwokacko-radcowski-w-postepowaniu-grupowym>, (dostęp: 12.08.2021 r.)

²⁰ Por. P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym*, Warszawa 2020, str. 96 wraz z cytowanym tam orzecznictwem i literaturą

²¹ Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1469, dalej: „**Nowelizacja**”)

²² Por. uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw załączone do druku nr 3137 Sejmu VIII Kadencji, str. 80 akapit piąty, str. 87 akapit trzeci, str. 95, str. 102, str. 119 akapit pierwszy, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/166CCC44490F3965C1258384003CD40A/%24File/3137-uzas.pdf> (dostęp: 18.07.21)

²³ Por. E. Stefańska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Art. 1-477¹⁶*, red. M. Manowska, WKP 2021, komentarz do art. 205¹², teza 5, LEX/el (dostęp: 17.07.21)

²⁴ Por. brzmienie art. 479¹² KPC w wersji obowiązującej przed 3 maja 2012 r.

się przy tym szkodliwość takiego rozwiązania, zwraca się również uwagę na wcześniejsze negatywne w tym względzie doświadczenia.²⁵

Zaostrzenie rygorów procesu cywilnego w aktualnym stanie prawnym odnosi się również do kwestii samego sposobu i formy zgłaszania dowodów. Obowiązująca uprzednio jedynie w odniesieniu do zeznań świadków powinność wyszczególnienia we wniosku dowodowym faktów, które podlegać mają udowodnieniu²⁶ rozszerzono w art. 235¹ KPC na każdy zgłaszany przez stronę dowód. Kolejnym przykładem rygoryzmu jest wprowadzona Nowelizacją regulacja art. 328 KPC stanowiąca, że warunkiem zaskarżenia wydanego w pierwszej instancji orzeczenia jest złożenie uprzedniego wniosku o jego uzasadnienie i doręczenie. Co istotne, w § 4 przytoczonego przepisu przewidziano konieczność odrzucenia przez sąd wniosku niedopuszczalnego, spóźnionego, nieopłaconego lub dotkniętego brakami, których nie usunięto mimo wezwania. Z przyjętej przez niektóre sądy wykładni tej regulacji wynika, że brak opłacenia wniosku nie skutkuje powinnością wezwania strony do tego uzupełnienia na zasadach ogólnych, a wyłącznie odrzuceniem takiego pisma. Jako uzasadnienie powyższego poglądu wskazuje się wyraźne odróżnienie w przepisie sytuacji wadliwości fiskalnych od tych, które obligują sąd do wezwania uczestnika procesu do usunięcia braków.²⁷

Na uwagę zasługuje również uregulowanie art. 458¹ KPC i następne, w których ponownie wprowadzono do polskiego procesu cywilnego odrębności związane z rozpoznawaniem spraw gospodarczych. Najistotniejszą w tym względzie zmianę, tj. prekluzję dowodową omówiono pokrótce we wcześniejszych rozważaniach. W tym miejscu warto jednakże przypomnieć o pozostałych przewidzianych w tym postępowaniu odrębnościach. Należy do nich w szczególności zasadnicze wyłączenie możliwości dokonania przekształceń przedmiotowo-podmiotowych procesu czy wystąpienia przez pozwanego z powództwem wzajemnym (art. 458⁸ KPC). Ograniczono sposobność dowodzenia faktów istotnych dla sprawy przy pomocy świadków (art. 458¹⁰ KPC), co do zasady wyłączono również uprawnienie do wykazania niektórych okoliczności za pomocą dowodów innych niż te, sporządzone w formie dokumentowej (art. 458¹¹ KPC). Jednocześnie w art. 458¹³ KPC przewidziano, że nieprawomocny wyrok sądu pierwszej instancji uwzględniający powództwo o roszczenie pieniężne albo świadczenie innych rzeczy zamiennych, stanowi tytuł zabezpieczenia, wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności.

²⁵ Por. J. Gudowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, red. T. Zembrzuski, WKP 2020, komentarz do art. 458⁵, teza 1, LEX/el. (dostęp 17.07.21)

²⁶ Por. brzmienie art. 258 KPC sprzed Nowelizacji oraz uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw załączone do druku nr 3137 Sejmu VIII Kadencji, str. 54-55, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/166CCC44490F3965C1258384003CD40A/%24File/3137-uzas.pdf> (dostęp: 31.08.21)

²⁷ Por. wyr. SA w Krakowie z dnia 16.10.20 r., sygn. akt. I ACz 509/20, LEX nr 3101784 (dostęp: 17.07.21 r.), w którym co prawda odrzucono powyższą argumentację, w sposób wyczerpujący przytoczono jednakże motywy przyjmowane przez sądy przekonane o jej trafności.

Tak ukształtowane przepisy postępowania cywilnego przekreślają w zasadzie możliwość skutecznego samodzielnego występowania przed sądem osób nieposiadających przygotowania prawniczego. Rozszerzenie instytucji przymusu adwokacko-radcowskiego na postępowania prowadzone przed sądami apelacyjnymi oraz przed sądami okręgowymi jako sądami pierwszej instancji służyć będzie obywatelom poszukującym ochrony prawnej przed polskim wymiarem sprawiedliwości.

III. Przymus adwokacki przyczyni się do efektywności postępowania przed sądem.

Procesy cywilne charakteryzują się niejednokrotnie wysoką doniosłością społeczno-jurydyczną (*ratione materiae*), jak i dużą wartością przedmiotu sporu (*ratione valoris*).²⁸ Ich prawidłowe merytoryczne i szybkie rozstrzygnięcie jest istotne z punktu widzenia nie tylko interesu strony, ale również dobra wymiaru sprawiedliwości. W pełni akceptując więc wyrażone Nowelizacją dążenie do jak najsprawniejszego rozpoznania spraw cywilnych, należy uzupełnić obowiązujące przepisy o mechanizmy gwarantujące efektywność powyższego. Zapewnić ją może jedynie obligatoryjny udział w postępowaniach profesjonalnego pełnomocnika, który stanowi nie tylko wsparcie dla zastępowanej przezeń strony, ale również i przede wszystkim sądu orzekającego w sprawie.

Praktyka ostatnich lat wskazuje na radykalny przyrost spraw rozpoznawanych przez polskie sądy. O ile w roku 2002 zarejestrowano ogółem 8 696 913 nowych postępowań, o tyle piętnaście lat później odnotowano ich już łącznie 15 782 479. Na przestrzeni wskazanego okresu stanowiło to wzrost rzędu 181,5%.²⁹ Dynamika przyrostu ilości spraw zawisłych przed sądami cywilnymi w analizowanym czasie pozostawała przy tym na znacząco wyższym poziomie. Na początku obecnego stulecia wpłynęło ich łącznie 2 155 183, natomiast w 2017 r. była to już suma 6 078 360. Powyższe stanowi wzrost o około 298,3%.³⁰

Na uwagę zasługuje również w dalszym ciągu rosnący średni czas rozpoznania spraw poszczególnych kategorii. W przypadku procesu cywilnego wynosił on w roku 2011 średnio 4,1 miesiąca, kiedy w 2020 r. - już 7,314 miesięcy. Tendencję wzrostową wykazuje również długość postępowania cywilnego przed sądem okręgowym. W 2011 r. trwało to około 6,8 miesięcy, w roku 2020

²⁸ Por. J. Gudowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, komentarz do art. 17, teza 2, LEX/el. (dostęp: 17.07.21)

²⁹ Por. A. Siemaszko, P. Ostaszewski, J. Włodarczyk-Madejska, *Tendencje wpływu spraw do polskich sądów powszechnych*, Warszawa 2019, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2019/05/TWS-Siemaszko-Ostaszewski-Włodarczyk-Madejska-Tendencje-wplywu-spraw-do-polskich-sadow-powszechnych.pdf>, str. 7-8 (dostęp: 16 lipca 2021 r.)

³⁰ Por. tamże, str. 12

wskaźnik ten kształtował się na poziomie 9,405 miesięcy.³¹ Z pola widzenia nie należy tracić również długofalowych skutków, jakie dla funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości miało rozprzestrzenianie się wirusa Sars-Cov-2 i związane z tym utrudnienia w funkcjonowaniu sądownictwa. Mimo, że konsekwencje te w dalszym ciągu pozostają trudne do oszacowania, wydaje się, że z pewnością przyczyni się to do dalszego wydłużenia czasu trwania postępowań wszystkich kategorii.

Warto również zwrócić uwagę na to, że znacznemu zwiększeniu uległa liczba spraw sądowych opartych niejednokrotnie o skomplikowane i rozbudowane stany faktyczne. To efekt postępującego rozwoju gospodarczego i technologicznego. Prawidłowa analiza i właściwe ustalenie przebiegu zdarzeń w tych procesach nastrocza niejednokrotnie zasadniczych trudności. Wymagają one ponadto roztrząsania przez sądy zagadnień prawnych o charakterze zawiłym, a nawet precedensowym. W powyższych okolicznościach tylko pomoc profesjonalnego pełnomocnika, polegająca na właściwym przygotowaniu, a następnie pomocy przy prowadzeniu procesu może przyczynić się do skrócenia procedowania i faktycznego osiągnięcia celów zakładanych w Nowelizacji.

³¹ Por. dane zawarte w tabeli pt. *Średni czas trwania postępowania sądowego w latach 2011-2020* opublikowane na stronach Informatora Statystycznego Ministerstwa Sprawiedliwości, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> (dostęp: 16 lipca 2021 r.)